

Nr 495

Av herr **Johansson** i Stockholm **m. fl.**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, angående vissa åtgärder för upprustning av universitet och högskolor.*

Den upprustning av universitet och högskolor, som på grundval av universitetsutredningens betänkande föreslås i proposition nr 104, begränsas huvudsakligen till effektivisering av undervisningen, ökning av examensfrekvensen och främjande av forskarrekryteringen vid de filosofiska fakulteterna. Förslagen i propositionen är högst angelägna och välbetänkta, men kravet på en snabb upprustning av den högre tekniska, naturvetenskapliga och medicinska undervisningen har icke tillgodosetts i propositionen. På dessa områden föreligger den största bristen på forskare och högskoleutbildad arbetskraft och den största eftersläpningen gentemot andra länder. Trots den fortgående utbyggnaden av de tekniska högskolorna och den ökade intagningen av studenter som valt de nämnda studievägarna, har eftersläpningen icke minskats utan skärpts. Universitetsutredningen visar, att Sverige utexaminerar ett relativt sjunkande antal tekniker och naturvetare jämfört med andra examina. Vi måste därför tyvärr konstatera, att de mest angelägna upprustningskraven i fråga om den högre undervisningen satts i efterhand utan att därför förringa angelägenheten och nödvändigheten av de nu föreslagna reformerna.

Vi instämmer med Sveriges tekniska forskningsråd, som skriver, att "utredningen gett den högre tekniska undervisningen och forskningen en närmast undanskymd ställning", och andra remissinstansers konstaterande, att "bristen på personer med teknisk och naturvetenskaplig utbildning kommer att fortsätta och skärpas".

Vi instämmer med statens naturvetenskapliga forskningsråd, som konstaterar, "att behovet av personal med naturvetenskaplig utbildning (däri inräknat medicinare, tekniker och liknande) under den kommande tiden blir så stort, att vårt land av ren självbevaringsdrift måste tillse, att de ungdomar, som har intresse av och är lämpade för en sådan utbildning, också kan få en sådan".

Då det icke ges någon möjlighet att sammanfatta de vittgående önskemålen på dessa områden i konkreta förslag i anslutning till proposition nr 104, kommer vi på annat sätt att söka aktualisera dessa frågor inför riksdagen. Vi begränsar oss därför till några tilläggsyrkanden till proposition nr 104.

Universitetsutredningen konstaterar den stora bristen på lämpliga kursböcker, för vilka det inte finns något förlagsintresse på grund av de begrän-

sade upplagorna. Många av dem, som finns, är enligt utredningen icke ändamålsenliga för självstudier. Samtliga remissinstanser har instämt, och departementschefen finner förslagen värda beaktande men förelägger inga konkreta förslag. Bristen på lämplig kurslitteratur är en förstahandsfråga för studenterna i många humanistiska ämnen. Den föreskrivna litteraturen är ofta föråldrad och svår att få på biblioteken. Professorerna påtalar ofta brister och otillräcklighet i de kursböcker de själva föreskriver. Studenterna tvingas oftast köpa dessa böcker, som är svåra att uppdriva, otillräckliga och tillgängliga endast på främmande språk. Priserna är oproportionerligt höga på grund av de små upplagorna och ökar avsevärt studiekostnaderna för mindre bemedlade studenter. Enligt vår mening hör denna fråga samman med hela utgivningen av skolböcker i vårt land. Skolboksutgivningen ombesörjes för närvarande av ett mäktigt privatmonopol, som hämtar stora profiter på ständigt förnyade men obetydligt ändrade upplagor av läroböcker för de lägre skolorna, vilka bekostas av statsmedel. Vi har tidigare aktualiserat frågan om ett statligt läroboksförlag, som bryter detta privatmonopol och förbilligar och systematiserar hela utgivningen av läroböcker. Ett sådant förlag kunde, utan ökning av statens utgifter, tillgodose efterfrågan av lämplig högklassig kurslitteratur för universitet och högskolor. Kvalitén kunde höjas bl. a. därigenom, att framställning av goda läroböcker betraktades som en merit för dem som söker vetenskapliga befattningar. Kursböcker, som endast behövs i små upplagor, och en viss del av föreläsningarna kunde lämpligen utges i kompendieform.

Departementschefen föreslår, att andre amanuensbefattningar efter hand skall ombildas till förste amanuensbefattningar, medan befattningen som tredje amanuenser skall bibehållas. De senare åtnjuter f. n. ett årligt arvode av 2 530 kr. Enligt det nya förslaget skall de erhålla ett arvode motsvarande en fjärdedel av lönen i 15:e löneklassen, löneplan A, lärosätets ortsgupp. Med en sådan lönesättning samtidigt med att licentiestipendierna höjes, måste man befara att det blir tunnsått med tredje amanuenser, till stor skada för undervisningen, och att det även kan bli svårt att rekrytera förste amanuensbefattningarna.

Höjningen av licentiat- och doktorandstipendierna är ett betydande steg i rätt riktning. Då man förutsätter att en licentiatexamen bör kunna klaras på 5 terminer efter 3 betyg i ämnet i grundexamen och på 6 terminer efter 2 betyg, har maximitiden för de höjda licentiatstipendierna satts till 2 år. I verkligheten brukar licentiatstudierna ta avsevärt längre tid, varför det enligt vår mening är nödvändigt att tiden kan utsträckas till 3 år för åtminstone en del av stipendierna. I varje fall bör denna förlängning vara möjlig för de ekonomiskt sämst ställda bland de meriterade stipendiaterna.

Med hänvisning till ovanstående motivering föreslår vi,

att riksdagen i punkt I a beslutar att hemställa till Kungl. Maj:t om snabbutredning om ett statligt läroboksförlag, som

föribilligar och systematiserar lärobokstutgivningen för samtliga skolor och ägnar sig åt utgivningen av högklassig men prisbillig kurslitteratur till universiteten och högskolorna i anslutning till undervisningsplanerna samt kompendier och annan undervisningsmaterial,

att riksdagen i punkt II a i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om en snabb löneförbättring för amanuensbefattningarna och framför allt för tredje amanuenser, samt

att riksdagen i punkt II h, i och j beslutar att maximitiden för licentiandstipendier kan utsträckas till 3 år och att anslaget skrives upp för att medge en sådan marginal.

Stockholm den 9 april 1958

Gustav Johansson

Helmer Holmberg

Erik Karlsson
